

8. *Каліберда Л.* Становлення бібліотечного соціального інституту як цілісної системи з організації знань і читання дітей / Л. Каліберда : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. "Бібліотеки для дітей в контексті культурно-історичного розвитку України" 20 листопада 2015 року : зб. матеріалів / Нац. б-ка України для дітей ; уклад. Є. Ю. Подокопна. — Київ, 2015. — С. 16—18.
9. *Новікова Н.* Дитячі бібліотеки в культурі України другої половини ХХ ст. : монографія / Н. Новікова. — Київ : КНУКіМ К, 2005. — 281 с.
10. *Погребняк Г.* Становлення та розвиток дитячих бібліотек України / Г. Погребняк; Наук. ред. В. С. Бабич ; М-во культури і мистецтв України. Нац. б-ка України для дітей. — Київ, 2003. — 92 с.
11. *Чачко А.* Об'єкт бібліотекознавства — сучасна бібліотека в процесі трансформації / А. Чачко // Бібліотечна

наука, освіта, професія у демократичній Україні : зб. наук. праць ; КНУКМ. — Київ, 2000. — Вип. 2. — С. 109—117.

Рассмотрены особенности деятельности современных детских библиотек Украины как одного из главных участников культурного процесса в обществе. Выяснены направления развития библиотек для детей и юношества в социокультурном аспекте.

The features of modern children's libraries activity Ukraine as one of the main participants in the cultural process in society. Showing directions of libraries for children and youth in the sociocultural aspect.

Надійшла до редакції 11 травня 2017 року

УДК 025.45УДК:027(477.41)

Микола Зніщенко,
кандидат
історичних наук,
директор КЗ КОР
"Київська обласна
бібліотека для
дітей",
заслужений
працівник культури
України

Людмила Соляник,
заступник
директора КЗ КОР
"Київська обласна
бібліотека для
дітей",
заслужений
працівник культури
України

Наталія Острікова,
завідувач відділу
довідково-
бібліографічної
та інформаційної
роботи КЗ КОР
"Київська обласна
бібліотека для
дітей"

Упровадження УДК — шлях бібліотек Київщини до міжнародних бібліотечних комунікацій

Висвітлено питання впровадження УДК у бібліотеках Київської області, порушено низку проблем, виявлених у ході цього процесу.

Ключові слова: УДК, бібліотеки, специфіка, Київська обласна бібліотека для дітей.

29 березня 2017 р. набула чинності Постанова Кабінету Міністрів України від 22 березня 2017 р. № 177 "Про припинення використання Бібліотечно-бібліографічної класифікації та впровадження Універсальної десятикової класифікації", яка передбачає відмову від застосування бібліотечно-бібліографічної класифікації (ББК) і переведення бібліотек України на Універсальну десятикову класифікацію (УДК) як міжнародну систему класифікації документів¹. УДК відповідає вимогам до класифікації (міжнародність, універсальність, мнемонічність) та дає змогу відображати новітні досягнення науки й техніки без будь-яких суттєвих змін в її структурі². Власником Класифікації є Консорціум УДК, розташований у Гаазі (Нідерланди).

У 1997 р. фахівці Книжкової палати України розробили проект "Класифікаційна система України", що мав на меті створення еталону таблиць УДК українською мовою, видання їх у друкованому варіанті та в електронній формі на CD-ROM. Було укладено угоду з Консорціумом УДК і придбано ліцензію на

видання українською мовою Міжнародного еталону УДК, "Доповнень та виправлень до УДК". Здійснено переклад таблиць УДК з англійської на українську мову, виконано комп'ютерний набір, проведено редактування галузевих і наукових розділів, узгоджено термінологію з вітчизняними науковцями, отримано згоду від Консорціуму УДК на друкування тиражу [4, с. 6]. Книжкова палата України володіє ексклюзивною ліцензією на переклад і видання УДК в Україні, на підставі якої розробляє і підтримує в актуальному стані таблиці Класифікації українською мовою.

Установа здійснює методичне забезпечення впровадження УДК, зокрема її співробітники розробили "Таблиці відповідності скорочень варіантів УДК і ББК: зі змінами та доповненнями до УДК станом на 2011 рік, ББК — на 1997 рік" (6-е вид.) та "Таблиці зіставлення індексів УДК і ББК: УДК станом на 2011 рік, ББК — на 1997 рік" (2-е вид.), а також надають кваліфіковані рекомендації, проводять науково-практичні семінари (http://www.ukrbook.net/UDC/UDC_seminar.html). Веб-версію скорочених таблиць УДК українською мовою розміщено на сайті Universal Decimal Classification (<http://www.udcsummary.info/php/index.php?lang=uk>).

15 червня 2017 р. для бібліотечних працівників, систематизаторів мережі вітчизняних бібліотек для

¹ <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=249842722>.

² Універсальна десятикова класифікація (УДК). Основна таблиця : 0/3 Загальний відділ. Філософія. Психологія. Релігія. Суспільні науки / підгот. : М. Й. Ахвердова та ін. ; ДНУ "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — 2-е вид., виправл. і доповн. — Київ : Кн. палата України, 2008. — С. 7.

дітей проведено науково-практичний семінар "Приклади визначення класифікаційних індексів УДК з урахуванням вікових особливостей користувачів мережі бібліотек для дітей", співorganizаторами якого були Книжкова палата України та Національна бібліотека України для дітей. У роботі семінару взяли участь фахівці Київської обласної бібліотеки для дітей.

Зокрема, заступник директора з наукової роботи Книжкової палати України Г. Гуцол представила історію використання УДК та особливості її впровадження в Україні. У соціальній мережі Facebook фахівець створила спільноту "УДК в Україні", в якій публікуються новини та повідомлення з означеної теми; користувачі мають можливість поставити запитання та отримати фахову консультацію.

Завідувач відділу каталогізації Національної бібліотеки України для дітей Н. Дзюба репрезентувала орієнтовний план щодо організації роботи із впровадження Універсальної десятикової класифікації у дитячих бібліотеках та робочу схему класифікації за УДК. На сайті Національної бібліотеки України для дітей за посиланням: <http://chl.kiev.ua/default.aspx?id=7991> представлено заняття віртуальної школи каталогізатора "Універсальна десятикова класифікація (УДК): знайомимось, вивчаємо, впроваджуємо", що містять інформацію стосовно практичного застосування початкового рівня УДК і покроковий план переходу на систематизацію документів за новою класифікацією.

Враховуючи практичні рекомендації, співробітники КЗ КОР "Київська обласна бібліотека для дітей" розпочали роботу із впровадження Універсальної десятикової класифікації. Установа як науково-методичний та координаційний центр для бібліотек Київської області, за підтримки Книжкової палати України, 2011 р. забезпечила всі районні та міські бібліотеки регіону комплектом друкованого примірника таблиць Універсальної десятикової класифікації, що допоможе бібліотечним працівникам пришвидшити перехід на УДК і вдосконалити професійну діяльність.

Особливість упровадження УДК у бібліотеках регіону полягає в тому, що фахівці Київської обласної бібліотеки для дітей мають забезпечити методико-практичний супровід переведення книжкових фондів як спеціалізованих бібліотек для дітей, так і районних, міських централізованих бібліотечних систем загалом, з-поміж яких основну частку становлять установи, що обслуговують доросле населення. Отже, сьогодні перед колективом Київської обласної бібліотеки для дітей постали додаткові завдання, які потребують належної матеріально-технічної підтримки.

Зважаючи на важливість і складність процесу впровадження УДК у бібліотеках Київщини, 4 липня 2017 року на базі КЗ КОР "Київська обласна бібліотека для дітей" було проведено семінар за участю директорів, завідувачів відділами комплектування, обліку, опрацювання документів та бібліографів районних і міських централізованих бібліотечних систем за темою: "Впровадження Універсальної десятикової класифікації в бібліотеках Київської області". У його роботі взяли участь 62 бібліотечні спеціалісти регіону.

Відкрив семінар директор КЗ КОР "Київська обласна бібліотека для дітей", кандидат історичних наук, заслужений працівник культури України М. Зніщенко, який акцентував увагу на важливому аспекті перебудови діяльності бібліотек — переходу на систематизацію документів за Універсальною десятиковою класифікацією.

У роботі семінару взяла участь завідувач відділу класифікаційних систем Книжкової палати України В. Муравйова, яка ознайомила присутніх з темами: "Впровадження УДК у роботу бібліотек" та "Роль класифікаційної системи УДК у світі". Зокрема, фахівець поінформувала, що згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 22.03.2017 р. № 177 "Про припинення використання в Україні Бібліотечно-бібліографічної класифікації" в Україні впроваджується Універсальна десятикова класифікація, а методичне забезпечення і супровід цього процесу здійснює Книжкова палата України. В. Муравйова провела висококваліфіковану консультацію із зазначеної теми та докладно відповіла на запитання учасників семінару.

Дирекція та завідувачі відділами КЗ КОР "Київська обласна бібліотека для дітей" також поінформували бібліотечних спеціалістів області про певні аспекти впровадження УДК, надали методичні й практичні поради з питань, визначених у програмі семінару. Зокрема, присутні отримали матеріали для спрощення запровадження УДК у бібліотеках області, а саме: текст Постанови Кабінету Міністрів від 22.03.2017 р. № 177 "Про припинення використання Бібліотечно-бібліографічної класифікації та впровадження Універсальної десятикової класифікації", "Рекомендаційний план організаційних заходів з впровадження УДК в бібліотеці" (розроблений фахівцями КЗ КОР "Київська обласна бібліотека для дітей"), "Скорочені таблиці з УДК" (розроблені колективом Книжкової палати України), "Орієнтовна робоча схема таблиць УДК" (з досвіду роботи Національної бібліотеки України для дітей).

Представники бібліотек Київської області мали нагоду придбати "Таблиці зіставлення УДК і ББК", розроблені фахівцями Книжкової палати України.

Отже, впровадження Універсальної десятикової класифікації в бібліотеках Київської області стартувало. Бібліотечним фахівцям, залученим до цього процесу, варто приділити увагу надзвичайно важливому аспекту, а саме: рекласифікація документного фонду будь-якої бібліотеки має відбуватися паралельно з вилученням зношених, застарілих документів, що втратили актуальність із розпадом СРСР та через російську агресію. Ці матеріали рекласифікації не підлягають.

Жваві дискусії серед учасників обласного семінару свідчать, що впровадження УДК є подією й історичної ваги. У витоків цієї системи стояв видатний український бібліотекознавець Ю. Іванов-Меженко ще 1917 р. У передмові до двотомної УДК директор Книжкової палати України М. Сенченко наголосив, що "здійснилася мрія видатного українського вченого й бібліографа, першого директора Книжкової

палати України Юрія Іванова-Меженка про україномовне видання таблиць Універсальної десятикової класифікації".

Колектив Книжкової палати України розробив українську версію УДК і вживає належних заходів з її розвитку, вдосконалення та приведення у відповідність до міжнародних бібліотечних вимог і стандартів.

Зауважимо, що на цьому тернистому шляху висококваліфікованим співробітникам Книжкової палати України бракує належної фінансової підтримки з боку держави: на 0,75 посади із заробітною платнею в розмірі 3 тис. грн на місяць надто складно працювати задля реалізації справи державної ваги, якою є впровадження УДК, та підтримання міжнародного бібліотечного престижу України.

Постанову прийнято, інформаційні семінари проведено. А що далі? До зазначеного документа Кабміну потрібна додаткова директива, яка б зобов'язувала органи місцевого самоврядування забезпечити фінансування закупівлі необхідних матеріалів (бібтехніки: поличних роздільників; каталожних центральних, лівобокових, правобокових роздільників; паперу, картриджів тощо), а найголовніше — програмного забезпечення та комп'ютерів.

До можновладців визріла низка запитань:

— з яких ресурсів бібліотекам взяти кошти на придбання необхідних матеріалів?

— як скорочені, оптимізовані штати районних та міських бібліотечних систем упораються з додатковим фізичним і розумовим навантаженням?

— як бібліотекар сільської книгозбірні, що не опалюється взимку та перебуває в аварійному стані, без техзасобів і необхідних матеріалів має перевести фонди на УДК?

— коли співробітники районних, міських та сільських бібліотек (багато з яких і гадки не мають про АІС) будуть забезпечені комп'ютерною та копіювальною технікою, а також відповідними програмами для автоматизованого переведення книжкових фондів на УДК?

— якою буде вартість цих програм, щоб можна було планувати кошторис на їх придбання?

— чи буде покладено відповідальність за належне фінансування процесів упровадження УДК у бібліотеках України на органи виконавчої влади?

Шкода, що до підготовки постанови не залучили керівників-практиків обласних комунальних бібліотек. Сподіваємося дочекатися часів, коли уповноважені спеціалісти від Кабміну та інших органів влади запрошуватимуть до розробки аналогічних постанов фахівців від бібліотек "комунальних закладів обласних рад".

Це лише незначна частка запитань, які порушують на семінарах щодо впровадження УДК, проте відповідей на них у зазначеній постанові немає.

Зауважимо, що від дієвої матеріальної підтримки з боку органів влади обласного, районного, міського рівня залежить ефективність упровадження УДК у бібліотеках України та її міжнародний бібліотечний імідж. Це проблема державного значення, і лише на

ентузіазмі, до того ж не підкріпленому матеріально, без фінансових інвестицій, необхідної техніки та програмного забезпечення подібні постанови реалізуватимуться роками, всупереч визначеному терміну переходу на УДК до кінця 2017 року.

Що стосується використання на практиці УДК у бібліотеках Київщини, зазначимо, що фахівці КЗ КОР "Київська обласна бібліотека для дітей" розробили рекомендаційний план організаційних заходів із упровадження Класифікації у бібліотечних установах регіону, який містить серію практичних занять для бібліотекарів і бібліографів, відповідальних за систематизацію документів. План було надано учасникам семінару, а на сайті установи представлено інтернет-посилання на джерела та ресурси, котрі стануть в пригоді під час практичної роботи з новою системою класифікації.

Київська обласна бібліотека для дітей та Київська обласна бібліотека для юнацтва — єдині установи області, що використовують у роботі програмне забезпечення. На жаль, жодна з бібліотек Київщини його не має. Придбання програмних продуктів та їх упровадження у практику роботи установ, зокрема модуля "Каталогізатор", дасть змогу створити зведений електронний каталог бібліотек Київської області та здійснити корпоративну каталогізацію документів. Електронний каталог поєднує функції алфавітного, систематичного та предметного, а отже немає потреби вести систематичний каталог у традиційному картковому варіанті, а також картотеки журнальних і газетних статей чи тематичні. Електронна централізована каталогізація, через запозичення створених за всіма правилами електронних бібліографічних записів, має значно прискорити процес переходу на УДК. Бібліотечні працівники, які провадять систематизацію документів, мають можливість імпортувати цифрові бібліографічні записи з електронного каталогу Київської обласної бібліотеки для дітей, адже до інформації надано безперешкодний доступ.

Сподіваємося, що надзвичайно важливий, проте надто складний, через низку об'єктивних причин, процес переходу бібліотек на УДК спонукає представників владних структур, бізнесу, меценатів долучитися до нього і надати допомогу в придбанні комп'ютерної техніки та відповідного програмного забезпечення для бібліотек Київської області.

Р. С. Підсумки червневих і липневих виїздів у бібліотеки Київщини свідчать, що співробітники районних і міських централізованих бібліотечних систем, а також сільських бібліотек розпочали опрацювання літератури за УДК, систематизуючи вручну нові надходження за державними програмами з Київської обласної бібліотеки для дітей.

Список використаної літератури

1. Гуцол Г. Концепція реформ у галузі створення та використання державних бібліографічних ресурсів і реорганізації бібліотечного фонду України / Г. Гуцол // Вісник Книжкової палати. — 2016. — № 4. — С. 31—37.

2. *Про припинення використання Бібліотечно-бібліографічної класифікації та впровадження Універсальної десяткової класифікації* : постанова Кабінету Міністрів України від 22 березня 2017 р. № 177. — Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=249842722>. — Назва з екрана.
3. *Про заходи з впровадження Універсальної десяткової класифікації* : наказ Державного комітету телебачення і радіомовлення України від 03.04.2017 р. — Режим доступу: <http://document.ua/pro-zahodi-z-vprovadzhennja-universalnoyi-desjatkovoji-klasi-doc304807.html>. — Назва з екрана.
4. Сенченко М. І. Передмова головного редактора до 1-го видання / М. І. Сенченко // Універсальна десяткова класифікація (УДК). Основна таблиця. 0/3 Загальний відділ. Філософія. Психологія. Релігія. Суспільні науки / ДНУ "Книжкова палата України ім. І. Федорова". — Київ, 2008. — С. 5—6.
5. *Матеріали* обласного семінару на базі Київської обласної бібліотеки для дітей за темою "Впровадження Універсальної десяткової класифікації в бібліотеках Київської області". — Режим доступу: <http://child-library.kiev.ua/index.php/bibliotechni-budni/seminari-praktikum-metodichni-dni/1332-vprovadzhenja-universalnoji-desjatkovoji-klifikatsiji-v-bibliotekakh-kijivskoj-oblasti>. — Назва з екрана.

Рассмотрены вопросы внедрения УДК в библиотеках Киевской области, поднят ряд проблем, выявленных в ходе этого процесса.

The issues of UDC implementation in the libraries of the Kiev region are considered, a number of problems that are behind this process are raised.

Надійшла до редакції 19 липня 2017 року

УДК 021.1:027.021

Валентина Медведєва,
кандидат історичних наук,
науковий співробітник
відділу оперативної інформації НБУВ

Наукова бібліотека у забезпеченні доступу до наукових знань

Статтю присвячено визначенню ролі наукової бібліотеки у процесі забезпечення доступу до наукових знань. Акцентовано увагу на зміні відносин між бібліотекою і суспільством та різноманітні комунікативних практик сучасної бібліотеки в контексті формування суспільства знань. На прикладі діяльності НБУВ обґрунтовано провідну роль наукових бібліотек у процесі забезпечення доступу до наукових знань.

Ключові слова: бібліотечні установи, бібліотечні інформаційні ресурси, наукові бібліотеки, інформаційне суспільство, бібліотеки в інформаційному суспільстві.

Упродовж останніх десятиріч сучасне суспільство, з огляду на еволюцію соціально-інформаційних процесів, стає "суспільством інформаційним", "суспільством знань" та "цифровим суспільством" [1]. Його основними ресурсами є інформація, знання та інформаційні технології, практичне об'єднання яких чинить вагомий вплив на розв'язання нагальних проблем людства. Наукове обґрунтування соціальної ролі бібліотечних установ нині є важливим завданням, що передбачає дослідження зміни відносин між бібліотекою і соціумом та різноманіття комунікативних практик сучасної бібліотеки в контексті формування суспільства знань.

У вітчизняних і зарубіжних дослідженнях цю проблематику розглянуто як у теоретичному, так і в прикладному аспектах. У контексті дослідження ролі бібліотек в інформаційному суспільстві особливої уваги варті праці А. Галлімора, Ф. Уэбстера, М. Бакленда, Я. Шрайберга, Ю. Столярова, М. Слободяника, М. Дворкіної, Р. Мотульського, А. Ванєєва, Т. Єршової, С. Красовського та ін.

Вагомий внесок у розробку окресленого питання внесли Л. Костенко, В. Горовий, О. Воскобойнікова-Гузева, Т. Вилегжаніна, Т. Ярошенко.

Мета статті — визначити роль і можливості наукової бібліотеки у процесі забезпечення доступу до наукових знань.

Сьогодні інформація й знання породжують нові знання, їхні обсяги і вплив на продуктивний розвиток суспільства постійно зростають. Це потребує нових способів і засобів поширення та використання глобальних знань для подальшого прогресу, що є головною властивістю цивілізованого суспільства.

Концепція сучасного суспільного розвитку — від інформаційного суспільства до суспільства знань (knowledge society) — відкриває всебічний доступ до інформації, завдяки чому зростає інтелектуальний потенціал людини.

Отже, стратегічним ресурсом суспільства знань є творчий потенціал та інтелектуальний розвиток особистості. Забезпечити можливість інтелектуального розвитку людини й підтримати потяг до набуття нових знань та їх постійного оновлення мають бібліотечні установи.

В умовах, коли сучасні технології повністю реформують спосіб інтеграції та використання інформації, бібліотечні установи інтенсивно перетворюються